

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BOBEDI (P2)

MOTSHEGANONG/SEETEBOSIGO 2024

MADUO: 80

NAKO: Diura di le 2½

Pampiri e, e na le ditsebe di le 28.

DITAELO LE TSHEDIMOSETSO

1. Buisa tsebe e ka kelotlhoko pele o ka simolola go araba dipotso.
2. O se ka wa leka go buisa pampiri yotlhe. Lebelela lenaneo la diteng mo tsebeng ya bone, mme o tshwae dipalo tsa dipotso tse di boditsweng mo dikwalong tse o di buisitseng monongwaga. Morago ga moo, buisa dipotso tse, mme o tlhophe dipotso tse o batlang go di araba.

3. Pampiri e, e na le DIKAROLO di le THARO:

KAROLO YA A:	Poko	(30)
KAROLO YA B:	Padi/Ditlhangwa tsa setso	(25)
KAROLO YA C:	Terama	(25)

4. Araba DIPOTSO di le TLHANO: Di le THARO mo KAROLONG YA A, e le NNGWE mo KAROLONG YA B le e le NNGWE mo KAROLONG YA C ka mokgwa o o latelang:

KAROLO YA A: POKO
 MABOKO A A TLHAOTSWENG – Araba dipotso di le PEDI.
 LEBOKO LE LE SA TLHAOLWANG – Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO
 Araba potso e le NNGWE.

KAROLO YA C: TERAMA
 Araba potso e le NNGWE.

5. TLHOPHO YA DIKARABO MO KAROLONG YA B (PADI KGOTSA DITLHANGWA TSA SETSO) LE MO KAROLONG YA C (TERAMA):

Araba FELA dipotso tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama tse o di ithutileng.

Araba potso e le NNGWE ya TLHAMO le e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya C. Fa o arabile dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG ya B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG ya C.
 Dirisa lenaneonetefatso go go thusa.

6. BOLEELE JWA DIKARABO

Karabo ya potso ya tlhamo ya poko e tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 250–300.

Dikarabo tsa dipotso tsa tlhamo tsa padi kgotsa ditlhangwa tsa setso le terama di tshwanetse go nna mafoko a a ka nnang 400–450.

Boleele jwa dikarabo tsa dipotso tse dikhutshwane bo laolwe ke maduo a a neetsweng. Dikarabo tsa batlhatlhojwa di totobale, mme di nne maleba.

7. Latela ditaelo kwa tshimologong ya KAROLO e NNGWE le e NNGWE.
8. Nomora dikarabo tsa gago ka nepagalo go ya ka thulaganyo ya dipalo tse di dirisitsweng mo pampiring ya dipotso.
9. Simolola KAROLO e NNGWE le e NNGWE mo tsebeng e NTŠHWA.
10. Tiriso ya nako e e tshikinngwang.

KAROLO YA A: Bonnye metsotso e le 40
KAROLO YA B: Bonnye metsotso e le 55
KAROLO YA C: Bonnye metsotso e le 55
11. Kwala ka mokwalo o o buisegang le ka mopeleto o o kannweng ke Lekgotla la Bosetšhaba la Puo ya Setswana.

LENANEO LA DITENG

Tsebe e, e naya batlhatlhojwa tshedimosetso tebang le tlhopho ya dipotso tse ba batlang go di araba kwa ntle ga go buisa pampiri yotlhe.

KAROLO YA A: POKO			
Poko e e tlaotsweng: Araba dipotso dingwe le dingwe di le PEDI.			
PALO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MADUO	TSEBE
1. 'Lentswe la Moipolai'	Potso ya tlhamo	10	6
2. 'Lefifi la ntshwarele ngwana'	Dipotso tse dikhutshwane	10	8
3. 'Botsotsi'	Dipotso tse dikhutshwane	10	9
4. 'Loso lwa ga rre'	Dipotso tse dikhutshwane	10	10
LE			
Poko e e sa tlhaolwang: Batlhatlhojwa botlhe ba TSHWANETSE go araba potso e.			
5. 'Maikotlhao'	Dipotso tse dikhutshwane	10	11
ELA TLHOKO: Araba POTSO e le NNGWE YA TLHAMO le POTSO e le NNGWE YA TSE DIKHUTSHWANE. Fa o araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C. Mo KAROLONG YA B le mo KAROLONG YA C araba potso e le NNGWE fela.			
KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO			
PADI: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo pading e o e tlhaoletsweng.			
6. <i>Leba Seipone</i>	Potso ya tlhamo	25	12
7. <i>Leba Seipone</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	12
8. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Potso ya tlhamo	25	15
9. <i>Omphile Umphi Modise</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	15
10. <i>Masego</i>	Potso ya tlhamo	25	17
11. <i>Masego</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	17
12. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Potso ya tlhamo	25	19
13. <i>Ntlhomole Mmutlwa</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	19
KGOTSA			
DITLHANGWA TSA SETSO: Araba potso e le NNGWE fela go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse o di tlhaoletsweng.			
14. 'Setlhare sa metholo le mosadi' LE 'Leboko la dikgomo'	Potso ya tlhamo	25	21
15. 'Monna wa Mogwebi' LE 'Batlhaping ba kgotla ooraMaidi'	Dipotso tse dikhutshwane	25	21
KAROLO YA C: TERAMA			
Araba potso e le NNGWE.			
16. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Potso ya tlhamo	25	24
17. <i>Matsapa di a tsaya kae?</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	24
18. <i>Ga se Lorato</i>	Potso ya tlhamo	25	26
19. <i>Ga se Lorato</i>	Dipotso tse dikhutshwane	25	26

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, araba potso ya TLHAMO e le NNGWE le potso e le NNGWE ya DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE. Ga o a tshwanela go araba dipotso tse PEDI tsa tlhamo kgotsa dipotso tse PEDI tse dikhutshwane.

LENANEONETEFATSO

Lebelela lenaneonetefatso go rurifatsa fa o arabile palo ya dipotso e e tlhokegang.

KAROLO	PALO YA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE DI ARABIWANG	TSHWAYA (✓)
A: Poko (Poko e e tlhaotsweng)	1–4	2	
A: Poko (Poko e e sa tlhaolwang)	5	1	
B: Padi/Ditlhangwa tsa Setso (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	6–15	1	
C: Terama (Tlhamo kgotsa dipotso tse dikhutshwane)	16–19	1	

ELA TLHOKO: Mo DIKAROLONG tsa B le C, netefatsa gore o arabile potso e le NNGWE ya tlhamo le e le NNGWE ya dipotso tse dikhutshwane.

KAROLO YA A: POKO**MELODI YA POKO – RM Ramogoshi**

Dipotso di tlaa bodiwa go tswa mo mabokong mangwe a le MANE a a tlhaotsweng le go tswa go le le LENGWE le le sa tlhaolwang. Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba dipotso DINGWE le DINGWE di le PEDI go tswa mo mabokong a a tlhaotsweng le le le sa tlhaolwang. Dipotso tsa maboko a a tlhaotsweng di tlaa tlhagelela pele, mme go latele tsa leboko le le sa tlhaolwang.

ELA TLHOKO: Araba potso e le NNGWE ya leboko le le sa tlhaolwang.

POKO E E TLHAOTSWENG

Araba dipotso di le PEDI go tswa mo go di le nne tse di boditsweng.

POTSO 1: POTSO YA TLHAMO

Buisa leboko le le latelang mme morago o kwale tlhamo e mo go yona o supang maikutlo a mmoki o ikaegile ka diteng tsa leboko. Boleele bo se fete mafoko a a ka nnang 250–300.

LENTSWE LA MOIPOLAI – FS Khunou

- 1 Atamelang Bakgatla ke lo laeleng.
- 2 Lo tle lo se ka lwa sala lo makala,
- 3 Lo tle lo se bofeng ba ba madi a botlhofo,
- 4 Ke mo tseleng ke a tsamaya,
- 5 Ke makgabe a dipapetla ke sila ke tlhatlegile.
- 6 E rile ke sa le mmotlana,
- 7 Ka be ke ipela ka tsa botshelo,
- 8 Ka ge rre le mme ba ne ba njesa,
- 9 Monongwaga ke lo raya ke re,
- 10 Nna ka tsa lefatshe le ke lapile.
- 11 Ke noga e a lama,
- 12 Batho meriting ba nwa megodungwana ka nna,
- 13 Le bomatlhogole ba setse ba e hupa ka nna,
- 14 Ke gotlhiwa tlhogong ka sebabetsane ke a babiwa,
- 15 Ke a lo sia lo tlaa mphitlhela.
- 16 Rayang Ramokonopi a mpateng,
- 17 A mpateng fa pele ga sentlhaga sa me,
- 18 Bakgatla ntlhokomeleleng dinku tsa me,
- 19 Ke tshwanetse go thulana le lona,
- 20 Ke tsa ga Ramapopotane setlogolo sa Mokwena.

21	Lefatsheng gompiano ga go na kagiso,
22	Go rena tsona ditshole le dikgotlhang,
23	Rona banyadiwa re a gatelelwa,
24	Baitse ba dilo feelang lefatshe le phepafale,
25	Bagologolo ba re ga le feelwe le nna fela jalo.
26	Lefatshe wee, a ka se tlhole o ntshwere,
27	Ga o tlhole o ikgatlha ka nna,
28	Le ka leitlho a ka se tlhole a mpona,
29	O ntelekile nageng tsa gago,
30	Wa etsa motsomi a leleka sebatana.

[10]

POTSO 2: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

LEFIFI LA NTSHWARELE NGWANA – FS Khunou

1	Banna ba kile ba duba thankga,
2	Ba bapola phage ka mangana,
3	Bakhudung ba ja mokaikai,
4	Ba etsa dipholwana.
5	Bangwe ba re letsholo le tsholetswe,
6	Le tsholetswe tilodi ya phage,
7	Bana se iteyeng bagolo molomo,
8	Ba tseeng tsia ke a lo kopa.
9	Selo seo ke phiri maphamolabana,
10	Kwa dithabeng tsa ga seemo,
11	Nageng ya Babinakhudu,
12	Tulo ya sekgwa le diphologolo.
13	Bosigo go ntshofala tsho!
14	Motshwarathipa ka fa bogaleng,
15	Phiri e ne ya lelala ka lesea,
16	A e kgobola ka letswatswana.
17	Ijo! nna ke wa ga mang?
18	Lefifi le njetse wa maitibolo,
19	Ka le mo naya ka
20	Ke ne ke ijetse dintshe.
21	Bathong tshabang monna yoo,
22	O kgonwa fela ke ngwedi,
23	Ngwedi lesedi la bana le bagolo,
24	Lesedi la diphologolo le dijalo.

2.1	Thitokgang ya leboko le ke efe?	(2)
2.2	Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng ya 1 le 2, o bolele gore o e bone jang.	(2)
2.3	Naya mola o o kayang fa mmoki a ne a nole bojalwa go utlwala go tswa mo temaneng ya 5.	(2)
2.4	Faa sekapuo se se tlhagelelang mo moleng 21 le mosola wa sona.	(2)
2.5	O ungwile eng go tswa mo lebokong le?	(2)

[10]

POTSO 3: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

BOTSOTSI – MTM Seate

- 1 Botsotsi bo na le setilo sa bogosi bo a busa,
- 2 Bo a busa le mo setšhabeng sa rona sa Batswana;
- 3 Bo na le bogosi 'khutlong tsoonne tsa lefatshe.
- 4 Bo busa bašwa le bagodi, Aforika ka bophara,
- 5 Bo tsamaya bo ikgethela ba ba bo ratang;
- 6 Mme bo ba tlhalanye le tsotlhe tse di molemo.

- 7 Mo gare ga lefifi le lentshontsho la bosigo,
- 8 Dinaledi di benyabenya, dibopiwa tsa Mmopi,
- 9 Selelo se se tlhomolang pelo se utlwale kgakala -
- 10 Ke kgosi thipa, a kgabetla melala ya badiri,
- 11 Mosokami a fopholetsa dikgetsana tsa moitsholedi;
- 12 Mme a tabole gotlhe; a se tlogele le sentenyana.

- 13 Botsotsi bo sitisa batho go direla Jehofa,
- 14 Bo tlama batho ka dikgole ba nne makgoba;
- 15 Bo tsamaya bo thopela batho ditsabona,
- 16 Fa bo nyala motho bo botshe jaaka dinotshe,
- 17 Fela fa bo tlhala bo a galaka bo botlhoko;
- 18 Mme bo bolaye motlhanka wa jona bosetlhogo.

- 19 Botsotsi bo a tsietsa bo diegisa motho,
- 20 Bo diegisa motho go bona pholoso;
- 21 Bo lebatsa fa sedibana pele se sa ikanngwe,
- 22 Bo dira motho go nna bonya jaaka leobu;
- 23 Mme e re a swa, a goe a re: 'JESU LE NNA O NKGOPOLE,
- 24 O NKGOPOLE fa o tsena bogosing jwa GAGO'.

- 3.1 Thitokgang ya leboko le ke efe? (2)
  - 3.2 Faa sekapuo se se tlhagelelang mo moleng 1 le mosola wa sona. (2)
  - 3.3 Tlhalosa mola 13 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
  - 3.4 Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng ya 19 le 20, o bo o neele mosola wa yona. (2)
  - 3.5 O ungwile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

POTSO 4: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

LOSO LWA GA RRE – MTM Seate

1 Ke ne ka tsholetsa matlho a me kwa dithabeng,
 2 Kwa dithabeng tse di boitshepo tsele tsa Modimo.
 3 Keledi yona ya rotharotha matlhong a me,
 4 Ka kopa thuso go yo o dutseng mo magodimong,
 5 Yo o laelang dinaledi le ona mawatle;
 6 Go gomotsa pelo ya ga Mme le kgaitsadiake,
 7 Ba ba ipitikang 'kwa meloreng ya dithothobolo,
 8 Ba itima dijo bosigo le motshegare.
 9 Mme, iphumule dikeledi tseo mo matlhong,
 10 Kgaisadi, tsaya metsi ke ana o godume;
 11 Ke tsela ya mongwe le mongwe mo botshelong,
 12 Leno lefatshe ga le a tshwara sepe se se molemo;
 13 Thatafatsang pelo tsa lona lo duduetseng,
 14 Kana Rre ga a swa, o ithobaletse;
 15 O tlaa utlwa lentswe la Morena fa le bua;
 16 O tlaa tswa le botlhe motsing wa tsogo.
 17 Felo-ga-baswi go meditse seganka sa diganka,
 18 Namane e tona ya mmala o o sebilo;
 19 Kwekwenene ya sesutlha-dikgwa go robetswe,
 20 Tautona ke yono o rapaletse mo bobipong.
 21 Le gale ga a jewa ke manong o patilwe,
 22 Robala sentle moratiwa le mogomotsi wa me,
 23 Ikhutse o le bale matshwenyego a lefatshe;
 24 Rona ditlhoriso re tlaa sala re di bona.

- 4.1 Mmoki o senola maikutlo afe mo lebokong? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 4.2 Tlhalosa mola 11 jaaka o dirisitswe mo lebokong. (2)
- 4.3 Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo moleng 13, o bo o neele mosola wa yona. (2)
- 4.4 Faa sekapuo se se tlhagelelang mo moleng 14 le mosola wa sona. (2)
- 4.5 O ungwile eng go tswa mo lebokong le? (2)

[10]**LE**

POTSO 5: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso

MAIKOTLHAO – AL Ralusi

- 1 Ijoo ke sotlegelang!
- 2 Lefatshe ga o nkutlwele botlhoko keng?
- 3 A ga o bone gore o ntshotlile?
- 4 Nna pelonomi o ntlogele.
- 5 Mme kana dilo ke di itirile,
- 6 Ga ke a tshwanela go lela,
- 7 Ga ke itse kwa batsadi ba go ileng,
- 8 Fa e sale ke ngala legae.
- 9 Ijoo! ke wa ga mang nna!
- 10 Ke fitlhela la me legae e le letlotla,
- 11 Dipota ke motse wa motlhwa,
- 12 O medile majang e kete bobi.
- 13 Molao wa mogolo ga o rojwe,
- 14 Ba lekile go mpontsha tsela,
- 15 Ka gana ka ikepa,
- 16 Lefatshe phatloga ke tsene tlhe!
- 17 Gompieno ke nosi ka monwana,
- 18 Ga ke na le fa e le mogomotsi,
- 19 Ga ke itse gore a ba a tshela,
- 20 Ke gatile tshetlo ka dinao.

- 5.1 Leboko le le bua ka ga eng? (2)
  - 5.2 Leboko le ke mofuta ofe wa poko? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
  - 5.3 Bolela gore ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo mola 2 le gore o e lemogile jang. (2)
  - 5.4 Naya mola o o supang fa mmoki a se na yo a ka lelelang kwa go ena. (2)
  - 5.5 O ithutile eng go tswa mo lebokong le? (2)
- [10]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI/DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse di tlhaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo pading kgotsa ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

PADI

Araba potso e le NNGWE go tswa mo pading e o e buisitseng.

POTSO 6: POTSO YA TLHAMO**LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Tshobotsi ya ga Motswagauteng e nnile le thotloetso e kgolo mo go mo tlholeleng matsapa mo tsamaong ya botshelo jwa gagwe. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading ya *Leba Seipone*. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 7: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****LEBA SEIPONE – Kabelo Kgatea**

Buisa nopollo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO A

E rile fa tshipi e lela, bana ba simolola go tla ba ipeditse ka motsobane go tswa ntlheng tsotlhe. Ba kgobokanela fa pele ga fa morutabana Dineo Peo a emeng gona. Ba simolola go ema mekoloko. Barutabana ba bangwe le bona ba tswa mo kantorong e e bapileng le ya mogokgo go thusa morutabana Peo go emisa bana ka mekoloko, le go ba rulaganya go ya ka mephato.

5

Motswagauteng a ema mo mokolokong wa mophato wa borobong. Ga tswa monna yo o katogileng monyo mo kantorong ya mogokgo. Bana botlhe ba sisibala fa ba mmona. A apere sutu e tala, hempe e tshweu le setlhako se sentsho. Moriri o pomilwe bontle thata.

Monna yo moleele a amogela barutwana botlhe le go ikitsise barutwana botlhe ba bašwa. A ba tlhalosetsa fa e le ena mogokgo, leina a re ke ena *Robson*. Sejatlhapi sa gagwe se tswa ka dinko ke a go bolelela. A kopa morutabana Peo go rapela. Ya nna gona go iwang ka magoro.

10

E rile fa Motswagauteng a feta fa mosimaneng yo o yang go tsena nae mo phaposing e le nngwe, mosimane wa teng a mo kgoromeletsa mo go *Sarkie*. Ba wa ba sala ba tlhatlhagane. Mesesenyane ya ga *Sarkie* ya ya kwa tlhogong. A sala ka pitimaotwana fela kwa tlase. 15

Ditsala tsa mosimane yo o kgoromeditseng Motswagauteng tsa gana go bona tiragalo eo. Ba nesetsa Motswagauteng sefako sa mabole. Mpuu a farelwa. Setlhophla sa basimane ba bantsho sa tla se galefile. Ga jewa lebole go utlwala. 'Koot! Teu! Tlaang kwano basimane ke lona, ntshaleng morago.' A bua jalo a leba kwa kantorong ya gagwe morwa *Robson*. A kgongwa ke diaparo tse a di apereng fela. 20

Koot a kgalema mathaka a gagwe; Teu le ena a kgalemela ba gaabo. Bobedi jo jwa tlhomagana jwa latela mogokgo. Morutabana Peo ena a tshwaragana le namane e tona ya tiro ya go gomotsa *Sarkie*. *Sarkie* wa teng a ikgopola le go tswa ka legora la sekolo. Motswagauteng le ena e rile go supologa a lebala le go ka itlhotlhora lerole. A feta a akga mekola a gopotse kwa ga gaabo. Batho ba ba fetang fa sekolong le bona ke fa ba eme matlopetlope, go bogetswe baesekopo ya mahala. 25

Mosadimogolo Mmasepanapodi a fologa sejanaga a tshwere mosimane wa gagwe ka seatla. E rile mosadimogolo a sa ntse a hupetswe, ga tsena *Sarkie* le rraagwe. Rraagwe a apere bosetlha gotlhe. A rwele ditlhako tse dikhunou le futshe e tshetlha e e nang le lebanta la nkwe le le tlhometsweng lefofa la phikoko. A tshotse raboloro. 30

- 7.1 Barutwana ba ne ba tlhanasela jaana mo mosong ba le kwa kae? (1)
- 7.2 Barutwana ba ne ba dira eng fa ba goroga mo mosong? (1)
- 7.3 Ke dintlha dife tse PEDI tse di bontshang fa *Sarkie* a wele mo go botlhoko go ya ka temana? (2)
- 7.4 Go tewa mang ka mosimane wa ga mosadimogolo Mmasepanapodi? (1)
- 7.5 Mosadimogolo Mmasepanapodi le moanelwa yo o mo neetseng mo go 7.4 ba amana jang? (1)
- 7.6 Faa dintlha di le THARO tse di tlhalosang moaparo wa ga rraagwe *Sarkie*. (3)
- 7.7 Ke eng se se neng se dira gore Motswagauteng a pegwe molato wa ga *Sarkie*? (2)
- 7.8 Naya dintlha di le PEDI tebang le tshobotsi ya ga Sepoko. (2)
- 7.9 A go ne go siame gore dikolo di amogele barutwana go ya ka mmala? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 7.10 Seabe sa ga Kabo se nnile sefe mo botsalanong jwa gagwe le Motswagauteng? (2)
- 7.11 Tlhalosa gore ke ka ntlha ya eng mogokgo a bitsa *Koot* le Teu fa gare ga basimane botlhe ba ba neng ba lwana. (2)

- 7.12 Go ya ka wena, a katlholo ya kgetsi ya ga Motswagauteng e maleba? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 7.13 Fa o ne o le Sepoko mme o neelwa omfolopo e na le madi a tsala ya gago, go mo neela, o ne o ya go dira eng? (2)
- 7.14 Ke thuto efe e o e ungwileng go tswa mo go ljelele? (2)
- [25]**

POTSO 8: POTSO YA TLHAMO**OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Tshobotsi e ka dirisa batho bangwe bosula ya ba ya bakela ba bangwe matsapa mo tsamaong ya botshelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading ya *Omphile Umphi Modise* o lebeletse Motlalepule, Thandi le Modise. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 9: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****OMPHILE UMPHI MODISE – DPS Monyaise**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO B

'Re tlaa okomela ka fensetere.'

A šeba sesupanako ... a ithaya a re badimo ba tlaa mo tlamela. Ofisi ya gagwe e ne e tlhakanetse ntlo le mo go thulelwang ditlhako, e bile go segwa dikhai. Motho a feta mosegi le Mothudi a ya kwa kamoreng e e kwa motsheo. Mojako wa yona o kwadilwe BAITIREDI.

5

RraModise a fitlha a ba supetsa mojako o tswetswe. Ba gadimaka lobota lo gomile ditlhako, noto e tswa boroko. Ya re e kete o tlaa falola, Mothudi a nanoga a letsa molodi, a opela pina e e neng e ratega thata ka nako eo, a tota mojako wa kamore ya RraModise. Mosegi a mo etleetsa ka moropa wa letlalo le selekanyi. RraModise a tsewa ke sedidi ... Mothudi yo o nko-di-maphamola jaaka pitse ya sekoba a fitlha a bula mojako wa ga RraModise a didimetse.

10

Mogatsa-Malebo e ne e sa ntse e le mosetsana wa moroba, motho wa marata go lejwa, wa gobo ke be ke le moreti, ka bo ke mo tlhabela mogolokwane. Bomaitseanape ba re, Malebo-khumo; mogatsa-Malebo-bontle jo bo remisang pelo. Ba boele ba re monnamogolo o ipadile mabala a kgaka a tshotse lokwalo lwa polokelo; mogatse a mo reetsa a tshotse seipone, a ntse a ipaakanya dintshi. Monnamogolo a ya a sa leke go itsetsepela.

15

Keoletile o ne a ise a nyale ... Mmadi, e a be e tlaa re ka moso lo bo lo pateletsa mafoko ba sa itse. Ka re Keoletile o ne a ise a nyale. Se nkutlwe ka tsa ga morakile ... Fa mogatsa-Malebo a tsena mo ofising a bona setshwantsho mo loboteng - e le sengwe sa ditshwantsho tse di fa tsa sešwa tse di bonalang sentle o di atametse kgotsa o le kgakala. A leka go bala ina la motshwantshi. Madolo o ne a le gabedi: e le moruti ka tsatsi la Tshipi, mo gare ga beke e le motshwantshi ka botlalo - morutintshi ka phoso. E re motlha motshwantshi o tsogileng a befile, a tseye lesiba le pampiri a tlhole nageng ... Motshwantsi le moruti ba sa tseelane molelo.

20

Mo ditshwantshong tse o neng o di rata bobbe, go le sa monnamogolo mongwe a lebile bophirima, nako e le lotlatlana, maradu a tlhatloga ka fa molapong a ya megwaafatsheng fa thoko ga thabana. Mogatsa-Malebo a šeba ka baka se seleele, Keoletile a eme ka fa morago ga gagwe, a beile seledu mo legetleng.

25

- 9.1 Tiragalo e e mo nopolong e diragalela kwa kae? (1)
- 9.2 Go ya ka temana, go ne go diragala eng mo lefelong le o le neetseng mo go 9.1? (1)
- 9.3 Faa ditiro di le THARO tse di neng di dirwa ke Madolo. (3)
- 9.4 Ke dintlha dife tse PEDI tse di bontshang fa lekgotla la Baitiredi le saletse morago ka diphetogo? (2)
- 9.5 Go tewa mang ka mosimane wa kwa lefetlhong yo o neng a sa robatse MmaMosidi? (1)
- 9.6 Morwadia monnamogolo Ofentse o tsalana jang le Omphile? (1)
- 9.7 Ke eng se se neng sa lemogwa ke mogatsa Malebo ka setshwantsho se se mo loboteng? (2)
- 9.8 Naya dintlha di le PEDI mabapi le tshobotsi ya ga RraModise (2)
- 9.9 Semelo sa ga Motlalepule se tsweditse jang ditiragalo tsa padi ya *Omphile Umphi Modise*. (2)
- 9.10 Seabe sa ga monnamogolo Ofentse e nnile sefe mo botshelong jwa ga Modise? (2)
- 9.11 Tlhalosa gore ke ka ntlha ya eng RraModise a ne a tsewa ke sedidi. (2)
- 9.12 Go ya ka wena, a go ne go siame gore batsadi mo motseng wa Matile ba nne kgatlhanong le go isa bana ba basetsana kwa sekolong? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 9.13 Fa o ne o le Modise o kopana le mmaago a le gaufi le go ya badimong, o ne o ya go ikutlwa jang? (2)
- 9.14 Ke thuto efe e o e ungwileng go tswa mo go RraMosidi? (2)

[25]

POTSO 10: POTSO YA TLHAMO**MASEGO – G Mokae**

Tshobotsi e ka dirisa batho bangwe bosula ya ba ya bakela ba bangwe matsapa mo tsamaong ya botshelo. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading ya *Masego* o lebeletse Masego, Rre Ntsime, Kgabo le *Vusi*. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 11: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MASEGO – G Mokae**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO C

'Ga re itsane?' Sello a mo tsena ganong a botsa. A bo a tshegela tlase, mme a mo araba, 'nna ke a go itse. A ga se wena Ntsime Peter Molato?' 'Ga se wena nngwe ya dintšwa tse tharo tse di tlhakanetseng go betelela mme a idibetse dingwaga di feta some le borataro tse di fetileng kwa sekolong sa Sedimosang ... A IDIBETSE?' a boletsa godimo, dikeledi tsa itlhaganela go tlala mo matlhong a gagwe. 'A ga se wena o neng o le moeteledipele wa diphologolo tseo?' a mmata ka legofi le le bolelo mo lerameng la moja. 5

'Ke le sekasekile ka boraro jwa lona, dintšwa tse mme a mpoleletseng gore lo ne lotlhakanetse go mo sotlaka, mme mo borarong jwa lona, ke wena o lebegang thata o ka nna rre, tonki ke wena!' 'Le fa go twe 'go lebala modiri, modirwa ga a le bale,' Ntsime Molato a gakologelwa letsatsi le Sello a buang ka lona, mme a mmotsa ka boima, a ronkgga dintho tsa gagwe fa a bua, 'jaanong goreng o sa ba tlogela go mpolaya'? 10

Ya ne e kete Sello o ne a emetse potso eo, mme a e araba ka bonako 'Seo e ne e tlaa bo e le go go direla molemo o o sa go tshwanelang. Kotlo e e tshwanetseng dikolobe tse di jaaka wena ke go tshela nako e telele go mpona ke atlega mo botshelong. Go mpona ke atlega mme o sa kgone go tlhakanela katlego eo le nna; o sa kgone go ipela go ditsala tsa gago ka nna, le fa e le fela gore: 'banna, kana ke mosimanyana wa me yole!' Sello a mo kgwela mathe gape, mme a ema ka dinao. 15

'Ke ikana ka badimo ba bomme ba Bakgatla, ke go atlega mo botshelong go go swabisa, satane ke wena!' a buela kwa godimo, mme a mo tlogela a rapame foo. 20
Fa Ntsime a bona Sello a tsamaya, ya nna e kete o itebile malatsing a gagwe a sekolo. Mmele o agegile sentle, o o katogileng monyo; kodu e e matla; le letshwao la botsalo le lentsho, le lennye mo lerameng la molema. A lemoga gore e le ruri 'di sa kopaneng ke dithaba ...'
'A o ne o tsenwa go dira jalo?' Masego a mmotsa a le magareng a boitumelo le kgalefo.

11.1 Puisano e e mo nopolong e diragalela kwa kae?

(1)

- 11.2 Go ya ka temana go ne go diragala eng mo lefelong le o le neetseng mo go 11.1? (1)
- 11.3 Ke dilo dife tse PEDI tse di dirileng gore Sello a se letle barutwana go bolaya rre Ntsime? (2)
- 11.4 Rre Ntsime *Peter* Molato o amana jang le Sello? (1)
- 11.5 Goreng barutwana ba ne ba keteka RreMolato? (2)
- 11.6 Faa dipotso di le THARO tse Sello a neng a di botsa Rre Ntsime Molato. (3)
- 11.7 Rre Ntsime Molato o ne a lemoga ka eng gore dikgang tsa ga Sello ke boammaaruri? (1)
- 11.8 Naya dintlha di le PEDI tebang le tshobotsi ya ga Masego mo kgolong ya gagwe. (2)
- 11.9 Semelo sa ga MmaSontaga se tsweditse jang ditiragalo tsa padi ya 'Masego'. (2)
- 11.10 Seabe sa ga 'Vusi Ngoma' ke sefe mo botshelong jwa ga Masego? (2)
- 11.11 Tlhalosa gore ke ka goreng Sello a ne a seka dikeledi mo temaneng e. (2)
- 11.12 Go ya ka wena, a go ne go siame gore mapodisi a fise ntlo ya ba ga *Lazar*? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 11.13 Fa o ne o le Goabaone monna wa gago a itaya ngwana wa lona fa pele ga gago, o ne o ya go dira eng? (2)
- 11.14 Ke thuto efe e o e ungwileng go tswa mo go MmaSehloho? (2)
- [25]**

POTSO 12: POTSO YA TLHAMO**NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

Tshobotsi e ka nna le seabe sa go tlisetsa mong katlego gongwe go bakela ba bangwe matsapa mo botshelong. Kwala tlhamo e mo go yona o tshegetsang tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo pading ya *Ntlhomole Mmutlwa* o lebeletse Matsetseleko, Palesa, Mmathapelo le *Bra Boots*. Boleele jwa tlhamo ya gago e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 13: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****NTLHOMOLE MMUTLWA – OM Lobelo**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO D

Baithuti ba kwa sekolong se segolo sa kwa Phiritshweu ba ne ba tsamaya ba itumetse, e bile ba bina mo tseleng e e neng e ya e lebile gae. Ba ne ba tlhapetswe ke boitumelo, ba opela dikoma le go boka letsatsi la ditiragalo, leo ba tlhotseng ba le kwa Dikhudung. Dibese tsa bona di ne di kologane, di gopotse Phiritshweu. Lorole lwa tsona lo ne lo kuletse godimo e kete tsie e tlhatloga go tswa mo masimong a mabele ka letlhafula. Palesa o ne a le fa gare ga modumo oo. O ne a nnetse kwa pele thata mo go nngwe ya dibese tseo. Tlhogo ya gagwe e ne e lela ditshipi tse di modumo thata, e bile di ne di mo sitisa go akanya.

5

Mmathapelo o ne a ntse gaufi le Palesa, ba be ba didimetse mmogo e kete banyalani ba tlisitswe fa pele ga moruti. Dikopelo le tlhapedi yotlhe, di ne di sa ame Palesa ka gope, e bile seo, e ne e fetogile go nna medumo ya menang e e fetang dikete di le sekete mo ditsebeng tsa ga Palesa. 'Palesa tsala, re fentse. Re bone maemo a bobedi mo dikopelong tsa tlhakanelo, e bile re ya go opela kwa Ga-Khunwana mo bokhutlong jwa kgwedi e e tlang, ka gongwe re ka fenyisa sekgele se, sa bosetšhaba.' Mmathapelo o ne a bua le go wetsa jalo, morago ga go nna nako e telele go se na se a ka se tlotlang le tsala ya gagwe Palesa. Owai! Palesa ga a ka a tshwaela, le e seng go bontsha kgatlhego mo go se Mmathapelo a neng a se bua. O ne a nnela go peretla melomo le go dumaduma e kete ngaka ya sedupe e nkgeletse mokgwa gongwe.

10

15

Mmathapelo o ne a leka maano otlhe a a neng a a itse go ka mo anya dikgang, mme Palesa o ne a nnela go bopa molomo wa gagwe, a o dira kgolokwane jaaka wa tlhapi e gadikilwe. Mmathapelo o ne a mo tsena ka maitseo a a tseneletseng, a mo kopa ka tsweetswee go phunya sekaku pele go nna thari. Ya ne e kete Mmathapelo o kgotlile motshitshi, Palesa o ne a bokolela jaaka podi e jele sekanama, dikeledi di thepologa mo matlhong e kete tsa mosetsana a simolola go utlwa ditlhabi tsa go ya matsatsing a sesadi.

20

25

13.1 Fa barutwana ba Phiritshweu ba bina ka boitumelo jaana ba lebile gae, ba ne ba tswa kae?

(1)

13.2 Go ne go tlhotse go diragala eng mo lefelong le o le kaileng mo go 13.1?

(1)

- 13.3 Ke dilo dife tse PEDI tse di bontshang gore dikopelo le tlhapedi yotlhe tse di neng di le mo beseng, di ne di sa ame Palesa ka gope. (2)
- 13.4 Mmathapelo o leka go tsaya kgang le Palesa fela pelo e ile mafisa. O gopotse mang tota? (1)
- 13.5 Palesa o amana jang le moanelwa yo o mo neetseng mo go 13.4? (1)
- 13.6 Faa dintlha di le THARO tse mo go tsona Mmathapelo a neng a leka go tsholetsa Palesa maikutlo ka a ne a bonala a utlwile botlhoko. (3)
- 13.7 Mapodisi a lemositswe ke eng gore Matsetseleko ke ena yo o batlwang ke *Bra Boots* morago ga kotsi ya sejanaga? (2)
- 13.8 Naya dintlha di le PEDI mabapi le tshobotsi ya ga Baagileng. (2)
- 13.9 Semelo sa ga 'Kalatšhane' se tsweditse jang ditiragalo tsa padi ya 'Ntlhomole Mmutlwa'? (2)
- 13.10 Seabe sa ga Ngaka Tilodi Aphane e nnile sefe mo botsaleng jwa ga Palesa le Mmathapelo? (2)
- 13.11 Tlhalosa gore ke ka ntlha ya eng Palesa a lela morago ga go kopana le Matsetseleko kwa Dikhudung. (2)
- 13.12 Go ya ka wena, a go ne go siame gore banna ba Lekgotla ba kgoreletse ditlhabololo mo motseng ntswa motse o ne o le kwa morago? Tshegetsatsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 13.13 Fa o ne o le Mmathapelo mme tsala ya gago e o e tshepileng e go tseetse lekau, o ne o ya go dira eng? (2)
- 13.14 Ke thuto efe e o e ungwileng go tswa mo go Kukama? (2)
- [25]**

KGOTSA

DITLHANGWA TSA SETSO

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse di tlhaotsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo ditlhangweng tsa setso tse ba di ithutileng.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa batlhatlhojwa ba itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, ba tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 14: POTSO YA TLHAMO**DITLHANGWA TSA SETSO – G Leeuw le ba bangwe**

- 'Setlhare sa metlholo le mosadi' – CLS Thobega, G Letheko
- 'Leboko la dikgomo' – MOM Seboni

Sekasela naane ya 'Setlhare sa metlholo le mosadi' le 'Leboko la dikgomo' mme o bontshe ka moo bakwadi ba ditlhangwa tse pedi tse ba atlegileng ka gona go bontsha ka moo dilo dingwe tse re itshedisang ka tsona di ka nnang kotsi mo matshelong a rona. Kwala tlhamo ya boleele jwa mafoko a a kana ka 400–450.

[25]**POTSO 15: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****DITLHANGWA TSA SETSO – GS Leeuw le ba bangwe**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NAANE: 'MONNA WA MOGWEBI' – BP Lekome**NOPOLO E**

Pelo ya gagwe e ne ya nna botlhoko thata ka ntlha ya se, mme a kopa Dimo go ya gae malatsinyana fela. Dimo o ne a gana sebaka se seleele, mme go fitlhela Dimo a mo letlelela go tsamaya. Dimo o ne a re; 'O ka etela rraago fela ntsholofetse gore o tlaa boa mo malatsing a le robedi.' Mosadi o ne a solofetsa Dimo go dira fela jalo. Fa a tswa a tsamaya, Dimo o ne a mo goelets a re 'O se dule go feta malatsi a le robedi.' 5
Fa a fitlha kwa gae rraagwe o ne a itumela thata mme ka ntlha ya fa bolwetse le kutlobotlhoko di ne di setse di mo koafaditse, o ne a tlhokafala morago ga malatsinyana.

Ka ntlha ya kutlobotlhoko, mosadi wa ga Dimo o ne a se gopole sepe se Dimo a mmoleletseng sona. Rraagwe o ne a bolokwa. Bana ba monna wa mogwebi ba ne ba lela botlhe, ba gomotsana, mosadi wa ga Dimo, a lebala mafoko a ga Dimo. Fa a gakologelwa kopo ya ga Dimo ke fa malatsi a le robedi a setse a fetile. O ne a tshoga thata mme a boela kwa khasetleleng. Fa a fitlha kwa khasetleleng, o ne a fitlhetse go didimetse e bile go na le lesire le lentsho. 10

Go ne go se na mmmino, go ne go le bodutu fela mo khasetleleng. Tshingwana ya malomo e ne e hupeditse ke serame. O ne a batla gotlhe mme a se bone Dimo. O ne a utlwa botlhoko thata mme a ya kwa tshingwaneng, a fitlhela ditlhogo tsa dikhebitshi tse di bodileng, fa a di sutisa mo tseleng ya gagwe, a fitlhela Dimo a tlhokafetse. O ne a utlwa botlhoko thata mme a ya go ga metsi a a tshela mo godimo ga Dimo go leka go mo tsosa. 15

Dimo o ne a tsoga mme a nna go fetoga go nna monna yo montle yo e neng e le ngwana wa kgosi. Ba ne ba nyalana, mme mmmino o ne a simolola go tshameka, tshingwana e e neng e tletse serame e ne ya fetoga ya nna tala ka dithunya tse dintle tsa di rosa. Lesire le lentsho le le neng le sirile khasetlele le ne la tloga. Ba ne ba tshela ka boitumelo mmogo. E be e nna tsona tsotlhe. 20

- 15.1 Dimo o amana jang le rre yo o bobolang? (1)
- 15.2 Bontsi jwa ditiragalo tse di tlhagisitsweng mo go Setlhangwa E, di diragalela kwa kae? (1)
- 15.3 Naya diphetogo di le THARO tseo mosadi a di fitlhetseng fa a boela kwa khasetleleng? (3)
- 15.4 Naya semelo sa Mosadi wa ga Dimo o bo o se tshegetse. (2)
- 15.5 Ke lebaka lefe le le dirileng gore monna wa mogwebi a kopane le Dimo? (2)
- 15.6 Ke seane sefe se o ka se dirisang go bontsha gore legae la motho le botlhokwa mme ga le le balege? (2)
- 15.7 Tlhagisa maikutlo a a senolwang ke ditiragalo tsa morago ga go tsoga ga ga Dimo. Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 15.8 Go ya ka wena, ke eng se se pateleditseng mosadi go boela kwa khasetleleng? (2)

LE

LEBOKO**NOPOLO F****BATLHAPING BA KGOTLA OORRAMAIDI – PC Mooa**

- 1 Re tota re le Batlhaping,
- 2 Batlhaping ba oorramaidi,
- 3 Re Batlhaping ba kgotla oorramaidi,
- 4 Re tlogola kgotleng oorramankurwane.
- 5 Re bana ba ga Maidi-a-kgatsele,
- 6 Ba go tlhapa ka lobese,
- 7 Ba iphorola ka tlhoa metsi a le teng.
- 8 Ga re Batlhaping ba ntete foo,
- 9 Re nkgisana tshika le ba kgotla oorramankurwane,
- 10 Re bana ba ga Mothibi le Maidi,
- 11 Beng ba noka e Tshetlha.
- 12 Re batho ba go itimola mogote sekatlhapi,
- 13 Sekatlhapi e biloga metsing le re tserr!
- 14 Re Batlhaping ba ba mabela
- 15 Re itse o se re utlwele mebileng,
- 16 Ga re je tlhapi ga re majatlhapi,
- 17 Re ana tlhapi re Batlhaping,
- 18 Sejatlhapi re se peteketsa jaaka majatlhapi.

- 15.9 Naya sekapuo se se dirisitsweng mo moleng wa 12 o bo o neele le mosola wa sona. (2)
- 15.10 Go ya ka leboko morafe wa Batlhaping o ana eng? (1)
- 15.11 Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo mola 14. (1)
- 15.12 Tlhalosa mola 18 ka mafoko a gago. (2)
- 15.13 Nopola mola o o kayang fa go na le morafe o Batlhaping ba tsalanang nao. (2)
- 15.14 Ke molaetsa ofe o o ungwileng ka leboko le? (2)
- [25]**

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: TERAMA

Ditshwaelo ka kakaretso:

- Go boditswe potso ya TLHAMO le DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE go tswa mo terameng e o e tlhaoletsweng monongwaga.
- Batlhatlhojwa ba tshwanetse go araba potso e le NNGWE go tswa mo terameng e ba e ithutileng.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA C.
- Fa motlhatlhojwa a itlhophetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo KAROLONG YA B, o tshwanetse go araba potso ya tlhamo mo KAROLONG YA C.

POTSO 16: POTSO YA TLHAMO**MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

Mo botshelong batho bangwe ba rata go roba mo ba sa jwalang teng. Kwala tlhamo e mo go yona o setlegang tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo teramakhutshweng ya Matsapa di a tsaya kae? Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 17: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****MATSAPA DI A TSAYA KAE? – SS Mokua**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO G

DIKOBÉ:	(O a tshegatshega) 'Yes ngwana!'	
NKEFI:	(O tsosa tlhogo, o a nyenya) O kile wa bona kae ngwana yo o kana ka nna? (Ba a tshega)	5
DIKOBÉ:	Ke gopola malatsi a maloba. Malatsi a maloba kwa Heberone.	
NKEFI:	O ne o ntshaba! (O a tshega)	
DIKOBÉ:	Ee, ke ne ke go tshaba, fela o teng yo o sa go tshabeng. O teng yo o sa boneng boroko ka ntlha ya gago. Yo rato la gagwe le phophomang lefulo jaaka bojalwa bo bedisitswe ke mosadi tota.	10
NKEFI:	(O thikhitha tlhogo) Ditlontlokwane le dithamalakwane ga ke tsamaisane le tsona.	15
DIKOBÉ:	Mongwe o lela ka wena.	
NKEFI:	Ke mang?	
DIKOBÉ:	Mafenya.	
NKEFI:	(O sosobanya sefatlhego) O se ka wa mpherekanya maikutlo. O mpolelela ka sekoropolapa seo.	20
DIKOBÉ:	Selo seo, ke sa go iphimola dinao fela o be o se latlhela kwa. Kgaitradiaka, o se ka wa bua jalo ka mothaka yoo, o itse gore le nna ke monna.	

- 17.1 Mmuisano o o mo temaneng o diragalela kwa kae? (1)
- 17.2 Dikobe le Nkefi ba tsalana jang? (2)
- 17.3 Lebakalegolo le le tlhodileng puisano e ke lefe? (2)
- 17.4 Seabe sa ga Ntope ke sefe mo tswelatsong ya morero? (2)
- 17.5 Naya mathata a le MARARO a Nkefi a neng a itemogela ona morago ga go tlhokafala ga ga Ntope. (3)
- 17.6 A go siame gore Nkefi a bitse banna dikoropolapa? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

LE**NOPOLO H**

MMATŠHATŠHI:	(O bua a phutholotse mowa) Mmaetsho re boile mo tseleng jaaka go twe motswagae ga a laele. Re bone go tlhokega thata go go latsa ka lefoko.	
NKELE:	Lefoko? Tswaya ka tsona.	5
MMATŠHATŠHI:	Re neela ngwana mo diatleng tsa lelapa le.	
NKELE:	Ke a leboga mma. Dikgogakgogano ga di batlege, di senya tiro, e senyege. Kutlwano ke maatla. (O bitsa morwaagwe) Ngwanaka.	10
RAESEBO:	Mma!	
NKELE:	Mmaago ke yono, A re o go neela taolo ya setopo sa ga mogatso. Bagolo ba me, ke a leboga.	
RAESEBO:	Sa me selelo se tlaa fokotsega. Tsa me dikeledi, di tlaa phimoga. A me maikutlo a tlaa okobala. Mogatsaake, o tlaa tswela mo ntleng e e leng ya gagwe. Ntlo ya gagwe e ne e sa mo tlabise kgala fa a tshela. Ga e kitla e mo tlabisa kgala fa a tswela mo go yona fa a didimetse.	15 20

- 17.7 Naya ditiro tse Kgabele le Tshenye ba neng ba di dira. (2)
- 17.8 Faa dintlha di le THARO tse Raesebo a neng a itumelela tsona morago ga go rebolelwa setopo sa ga Kgabele. (3)
- 17.9 Monyana o tswelatsa jang morero wa terama e? (2)
- 17.10 Naya ntlha e le NNGWE e Mmatšhatšhi le Motšhankane ba farologanang ka yona mabapi le nyalo ya ga Kgabele. (2)
- 17.11 Fa o bona, a Mmatšhatšhi le morwadie ba ne ba tshwanetse go tlhopha lekase le le jang dikete di le nne le makgolo a a supang? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 17.12 O ithutile eng ka Mosime? (2)

[25]

POTSO 18: POTSO YA TLHAMO**GA SE LORATO – MJ Magasa**

Mo botshelong batho bangwe ba rata go roba mo ba sa jwalang teng. Kwala tlhamo e mo go yona o setlegang tlhagiso e ka ditiragalo go tswa mo terameng ya *Ga se Lorato*. Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a a ka nnang 400–450.

[25]**POTSO 19: DIPOTSO TSE DIKHUTSHWANE****GA SE LORATO – MJ Magasa**

Buisa nopo e e latelang, mme o arabe dipotso.

NOPOLO I

MOTSAMAI:	(<i>Ka matlhajana a boferefere</i>) Le gale a re di tlogele tseo Ga di tshwenye go le kalo. A nka go pata tsela?	
SUZAN:	(<i>Ka go tlhoka kgatlhego</i>) O mpata tsela go ya kae?	5
MOTSAMAI:	(<i>Ka menyebonyana</i>) Ke raya fela go tlotla le wena. Ga se gore go na le kwa ke yang, Ke ne ke tsile go intsha bodutu fela.	10
SUZAN:	Banna lo ja monate e le ruri O bone fela o senya madi O tla go intsha bodutu mo toropong!	
MOTSAMAI:	(<i>Ka maikaelelo a kgogedi</i>) O a itse ke gore madi a mantsi. Jaanong fa motho a itirela, Go se na mosadi kampo bana Ba ba senyang madi ao, O fitlhela o a tlhokela tiro,	15
SUZAN:	O bile o tshameka le ka ona. (<i>Ka go makala go go nang le maikaelelo mangwe</i>) Ao, rre ke wena, o le kana O raya gore ga o ise o tsee?	20
MOTSAMAI:	(<i>O a imakatsa</i>) Bathong! O raya gore ga o lemoge Gore fa ke bua ka tshenyo ya madi Go raya gore ke monnaesi mogotlho-o-lebakeng Motho o se nang wa gaabo?	25

- 19.1 Mmuisano o o diragalela kwa kae? (1)
- 19.2 Ke lebaka lefe le le tlhodileng mmuisano o? (2)
- 19.3 Lebaka le le dirang gore *Suzan* a re banna ba ja monate ke lefe? (2)

- 19.4 Seabe sa ga Rre *Meteor* ke sefe mo tharabololong ya kgotlhang magareng ga Motsamai le *Suzan*? (2)
- 19.5 Faa dikgakololo di le THARO tse badirammogo le Motsamai ba neng ba mo naya tsona morago ga go latlhegelwa ke tiro. (3)
- 19.6 A go siame gore Gadifele a kgakgauthane le Motsamai fa pele ga bana? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)

LE**NOPOLO J**

GADIFELE:	(<i>Ka phuthologo le boitumelo</i>) Ke yona tuelo ya boitshoko eo. Ke ditiro tse di molemo tsa Modimo. Fa ke ne ke re lo itshoke lo tlaa fenyā, Ke ne ke raya gore go tlaa nna fela jaana Ke ne ke aga ke lo solofetsa gore Fela fa ke santse ke phela Lo tlaa be lo ntshe ditlhogo. Jaanong ke fa go diragetse.	5
EMANG:	(<i>Ka boitumelo le ditshego</i>) Bona gore re agile ntlo bonolo jang! Ga re tlhole re utlwa pula fa e na. Bona sejanaga sa ga abuti Lesego! Le rona re tlaa itse go ntsha dijabana	10
GADIFELE:	Ke a lo itumelela banaka Ga lo a ka lwa utlwa molao wa manong.	15
LESEGO:	(<i>Ka boikgogomoso</i>) Tseo e sa ntse e le dinyana, Dikgolo di etla. Rre yole e tlaa re a boa A feta a makala a be a timela A sa itse ntlo e, le bana ba teng.	20
EMANG:	(<i>Ka go makala</i>) A boa! A boela kae? Nna ga ke tlhole ke mmatla, O tlile go re jela madi, A paletswe ke go re godisa. Dithata tsotlhe tse re nang natso, Di tshwanetse mme.	25

- 19.7 Naya ditiro tse Lesego le Emang ba neng ba di dira. (2)
- 19.8 Faa dintlha di le THARO tse Emang a neng a di tlhagisa kgatllhanong le go boela gae ga ga rraagwe. (3)
- 19.9 *Angeline* o tswelletsa jang morero wa terama e? (2)

- 19.10 Naya ntlha e le NNGWE e Motsamai a farologanang le Kefentse ka yona. (2)
- 19.11 Fa o bona, a ba lelapa la ga Selapo ba ne ba tshwanetse go rwala mathata a bana ba ga Motsamai? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 19.12 O ithutile eng go tswa mo go Gladys? (2)
- [25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA C: 25
PALOGOTLHE YA TLHATLHOBO: 80